

MOTION till Åbo stadsfullmäktige 12.11.2018

VALTUUSTOALOITE Turun kaupunginvaltuustolle 12.11.2018

Initiativ till att bevara arvet efter Gadolin

Johan Gadolin verkade som professor i kemi vid den Kungliga Akademien i Åbo 1797-1822 och han kallas som kemins fader. Hans experimentella försök ledde till att han fann grundämnet yttrium. Grundämnet gadolinium har fått sitt namn efter Johan Gadolin.

För att antal år sedan tog professor emeritus Timo Soikkanen och Åbosamfundet initiativ till att återställa Johan Gadolins laboratorium till sin ursprungliga form. Gadolins laboratorium som fanns i en fastighet som han själv byggt i slutet av 1700-talet står fortfarande på sin ursprungliga plats på adressen Klostergatan 5.

Byggnaden är kulturhistorisk värdefull och kunde renoveras och återställas och fungera som ett museum Johan Gadolin till ära. De färskaste planerna går ut på att planera tomten för nybygge dock så att den ursprungliga laboratoriefastigheten skulle skyddas. Staden har i detta skede inga planer på att inrätta ett museum i byggnaden.

Johan Gadolin var för sin tid en ytterst framgångsrik vetenskapsman och kallas ofta för den första moderna vetenskapsmannen i Finland. Både han, hans far Jakob Gadolin och morfar Johan Browallius verkade som professorer i naturvetenskaper vid Åbo Akademi. Både Jakob Gadolin och Johan Browallius verkade också som biskopar.

I föl fick Johan Gadolins bibliotek vid akademien nationell värdsminnesstatus. Samlingen är unik och omfattar ca 3200 band av olika slag: äldre pergamentband och halvskinnband samsas med billiga blå pappband. Det äldsta verket i samlingen är tryckt 1500, Acta Hamburgensa, ett teologiskt verk på tyska.

Åbo Akademi värnar om minnet av Johan Gadolin bl.a. genom att utdela Gadolin- stipendier och årligen ordna ett internationellt vetenskapligt Gadolin-symposium. Därtill finns vid Åbo Akademi Johan Gadolin Process Chemistry Centre – PCC (<https://www.abo.fi/en/johan-gadolin-process-chemistry-centre-pcc/>) och i samband med detta ett internationellt stipendieprogram, Johan Gadolin Scholarship Programme (JGS).

Åbo Akademis ämnen för kemier har verkat i tiotal år i byggnaden Gadolinia vid Porthansgatan. Ett nybygge vid Henriksgatan kommer att innebära att fastigheten Gadolina antingen renoveras för andra ändamål eller rivs. När det för Åbo Akademi och Åbo universitet gemensamma nybygget Aurum (tidigare Juslenia) blir färdigt flyttas också Åbo Akademis verksamhet för naturvetenskaper och teknik från fastigheten Axelia (I och II) invid Biskopsgatan till nybygget. I olika förråd finns ett stort antal laboratorieutrustning som borde tillvaratas och som på ett utomordentligt sätt kunde placeras i ett Gadolin -museum i det ursprungliga Gadolinlaboratoriet vid Klostergatan.

Instrument och apparater finns förseglade i Gadolinias källare som "museiföremål".

Laboratoriekomplexets renovering vid Klostergatan kan innehålla en framställning om kemins och tekniska kemins idkande i Åbo utsträckt till verksamheten inom dessa ämnen vid nuvarande Åbo universitet och Åbo Akademi.

Material i form av instrument och apparater finns hos båda universitetens kemiska och kemisk-tekniska institutioner.

För finansieringen av ett museiprojekt av denna dignitet borde det finnas möjligheter att samarbeta med både stiftelserna för båda universiteten och själva universiteten samt kemiska och tekniska föreningar som värnar om bevarandet av ett kulturarv av detta slag.

.....

Aloite Johan Gadolinin muistolle

Johan Gadolinia 1760 - 1852 pidetään Suomen kemian isänä. Hän työskenteli kemian professorina Turun Akatemiassa 1797 – 1822 ja oli laboratorio-opetuksen edelläkävijä. Gadolin saavutti kansainvälisesti kestävimät tuloksensa analyttisessä kemiassa. Hänen tunnetuin kokeellinen saavutuksensa oli alkuaine yttriumin löytäminen ja laajemmin hänen työnsä johti lantanoidien löytämiseen. Gadolin oli kiinnostunut myös taloudellisista ja teollisista asioista. Gadolinin mukaan on nimetty alkuaine gadolinium.

Joitakin vuosia sitten tekivät emeritus professori Timo Soikkanen ja Turkuseura aloitteen Johan Gaolinin laboratorion kunnostamiseksi alkuperäiseen asuunsa. Gadolinin laboratorio on rakennuksessa jonka hän itse rakensi 1700-luvun lopulla ja joka sijaitsee edelleen alkuperäisellä paikallaan osoitteessa Luostarinkatu 5.

Rakennus on kulttuurihistoriallisesti arvokas ja sen voisi entisöidä museoksi Gadolinin kunniaksi. Tuoreimmat suunnitelman tontin suhteen, jossa vanha laboratoriorakennus sijaitsee, on uudisrakentaminen kuitenkin siten että vanha laboratoriorakennus säilytetään ja suojellaan.

Johan Gadolin oli oman aikansa erittäin menestyvä tiedemies ja häntä kutsutaankin usein ensimmäiseksi moderniksi tiedemieheksi. Sekä hän, hänen isänsä Jakob Gadolin ja isoisä Johan Browallius toimivat luonnontieteiden professoreina Åbo Akademiassa. Sekä Jakob Gadolin että Johan Browallius toimivat myös piispoina.

Viime vuonna valittiin Åbo Akademin kirjaston erikoiskokoelma, Johan Gadolinin kirjasto, kansalliseen Unescon Maailman muisti -rekisteriin. Unescon ylläpitämään rekisteriin kootaan arkisto- ja kirjastoperintöä, jolla Unesco katsoo olevan ainutlaatuista arvoa ja joka tulee säilyttää jälkipolville.

Kokoelma on ainutlaatuinen ja käsittää n. 3200 erilaista nidettä - vanhemmat pergamenttikirjat ja nahkakantiset niteet halvempien paperiniteiden joukossa. Kokoelman vanhin teos painettu vuonna 1500, Acta Hamburgensa, teologinen teos saksaksi. Tämän lisäksi toimii Åbo Akademiassa Johan Gadolin Process Chemistry Centre – PCC (<https://www.abo.fi/en/johan-gadolin-process-chemistry-centre-pcc/>) ja siinä yhteydessä kansainvälinen stipendiohjelma, Johan Gadolin Scholarship Programme (JGS).

Åbo Akademi kemian laitokset ovat sijainneet kymmeniä vuosia Gadoliniassa -rakennuksessa Porthaninkadun varrella ja myöhemmin myös Piispankadun varrella sijaitsevilla Axelia rakennuksissa. Henrikinkadun varteen rakennettava uudisrakennus Åbo Akademin ja Turun yliopiston luonnontieteiden ja tekniikan käyttöön Aurum (entinen Juslenia) johtaa siihen että Gadolina rakennus joko entisöidään tai puetaan ja Axelia rakennukset tyhjennetään luonnontieteiden ja kemian käytöstä. Rakennusten varastoissa on nyt suuri määrä erilaisia laboratoriolaitteita ja instrumentteja jotka tulisi säilyttää tuleville sukupolville ja jotka erinomaisella tavalla voisi sijoittaa Gadolin-museoon alkuperäiseen Gadolinin laboratorioon Luostarinkadulle.

Laboratoriorakennuksen entisöimä museo Luostarinkadun varrella voisi sisältää esittelymateriaalia kemian ja tekniikan opetuksesta ja tutkimuksesta vuosien varrelta sekä tämän päivän toimintaa näiden aineiden osalta sekä Turun yliopistossa että Åbo Akademiassa. Materiaali löytyy molemmista yliopistoista.

Museon resursointiin voisi hyvinkin saada mukaan yliopistojen lisäksi niiden säätiöt, erilaiset kemiaan ja tekniikkaan keskittyvät organisaatiot ja yhdistykset ja elinkeinoelämän yritykset sekä muuta tahot jotka kannustavat tällaisen kulttuuriarvon säilyttämistä.

.....

Undertecknad tar initiativ till att Åbo stadsfullmäktige ger stadsstyrelsen i uppdrag att vidta åtgärder för att Gadolins tidigare laboratorium vid Klostergatan renoveras och att ett museum inrättas i fastigheten.

Allekirjoittanut esittää että kaupunginvaltuusto antaa kaupunginhallitukselle tehtäväksi valmistella Gadolinin laboratoriorakennuksen Luostarinkadun varrella entisöimisen ja että rakennukseen perustetaan Gadolin museo.

Ulla Achrén

Svenska folkpartiet, RKP